

HYPERMASKULIINIT VIHA-TV:SSÄ

Kadunvarsimainoksiin ilmestyi syyskuun puolivälissä pelottava hahmo. Siilitukkainen, harteikas mies seisoj punertavien tulenlieskojen keskellä valkoisessa takissa, käsivarret tiukasti puuskassa. Jäänsiniset silmät tuijottivat ohikulkijaa uhkaavasti. Uusi kasvo esiteltiin *Ilta-Sanomien* netti-tv-ohjelmassa¹ helsinkiläisravintola Kämpin keittiöpäällikkö Sauli Kemppaiseksi, *Hell's Kitchen* -kokkausrealityn suomalaisversion "Gordon Ramsayksi". 20.9.2013 käynnistyneen *Hell's Kitchen Suomi* -kilpailun palkintona oli 25 000 euroa käteistä ja työpaikka Kämpissä keittiöpäällikkö Kemppaisen alaisuudessa.

Alun perin uusseelantilainen realityformaatti nousi maailmanmaineeseen ohjelman britti- ja nykyään myös jenkkiversiossa esiintyneen Gordon Ramsayn takia. Ramsay kiroilee ja karjuu kameroiden edessä estoitta ja saa osanottajat toisensa jälkeen kyönelehtimään. Ilkeilyä ja itkettämistä oli luvassa myös Suomen *Hell's Kitchenissä*. Kyynelten takeena toimi Sauli Kemppaisen tylyksi luonnehdittu työminä. Kemppaisen kerrottiin saaneen alaisensa usein itkemään kesken työpäivän. "Ei se tunnu miltään, jos joku itkee. Toivottavasti niistä ei jää traumoja, mutta jos jää, niin elämä on kovaa", Kemppainen linjasi *Ilta-Sanomien* netti-tv-haastattelussa.

Verkkokeskustelujen vihamieliseen puhetapaan on kiinnitetty viime aikoina runsaasti huomiota (ks. Pöyhtäri et al. 2013). *Hell's Kitchenin* kaltaiset tosi-tv-formaatit ovat elimellinen osa aggressiivista keskustelukulttuuria. Amerikkalaistutkijat (Higgins et al. 2012) puhuvat "confrontainmentista" ja "konfliktin imperatiivista", jota toteutetaan konfliktitilanteiden toistolla realityohjelmien jälkituotannossa. Tutkijat korostavat, että vihamielisyyden vaikutelma ei ole niinkään esiintyjien persoonan kuin ohjelmien tuotantotavan ominaisuus. Gordon Ramsayn ja Sauli Kemppaisen kaltaisten miespuolisten tv-persoonien kautta vahvistuu kuitenkin vaikutelma aggressiivisen puhettavan sukupuolittuneisuudesta.

Politiikanutkija Jiri Nieminen (2013) selittää miehisen aggressiivisuuden ilmauksia työelämän muutoksilla ja ideologisella siirtymällä kuryhteiskunnasta kontrolliyhteiskuntaan. Työelämän femininisoituminen ja prekarisoituminen ovat merkinneet epävarmuuden

¹ *Katri ja tv-tähdet* es. 25.9.2013. <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1288602567455.html>.

² *Helsingin Sanomat* uutisoi keväällä 2013, että helsinkiläisen Chez Dominique -ravintolan työntekijöille ei ollut maksettu lainkaan ylityökorvauksia. Uutisen mukaan ongelma on ravintola-alalla yleinen. HS 8.5.2013.

³ <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1288602567455.html>

lisääntymistä, joka on synnyttänyt uuden protestimaskuliinisuuden muodon. Protestimaskuliinisuus saa käyttövoimansa populismista, nais- ja herraviihasta sekä moderniin kuriyhteiskuntaan kohdistuvasta nostalgiaasta. Toisaalta, ”ne ylemmän keskiluokan miehet, jotka kykenevät adaptoimaan aiemmin feminiinisiksi ymmärrettyjä ominaisuuksia maskuliiniseen ruumiillisuuteen, hyötyvät femininisoitumisesta”, Nieminen (2013, 30) kirjoittaa.

Hell's Kitchen -formaatti on yhdistelmä kuriyhteiskunnan nostalgisointia ja femiinisyiden adaptaatiota maskuliiniseen ruumiillisuuteen. Ruuanlaitto on perinteisesti kuulunut naisten tehtäviin, mutta keittotaiteen ymmärtäminen erikoisosaamisen ja huippuammattilaisuuden alueeksi tukee lajin miehekkyyttä. Eliitin makumielytymysten keskiluokkaistuttua ja valtavirtaistuttua pohdinnat parsakeiton valmistusmenetelmistä sopivat raavaankin miehenkörüilään puheenparteen.

Hell's Kitchenissä äijämaskuliinista symboliikkaa edustavat keittiöpäällikköiden armeijamainen kuripuhe, huutaminen ja kiroilu, tulenlieskat, lihaveitset ja ääniraidalla pauhaava voimarock. Suomen *Hell's Kitchenin* ensimmäisellä kaudella raavaan miehekkäitä olivat myös ohjelman miespuoliset kilpailijat trenattuine käsivarsineen, tatuointineen ja lävistyksineen.

Ravintola-alaan yhdistetään muilla työelämän alueilla epämuodikkaaksi muuttunut kurin, kivun, jaksamisen ja kestämissen eetos. Ravintolatyöstä puhutaan kutsumusammattina, joka nielee kaiken vapaa-ajan ja edellyttää harjoittajiltaan jatkuvia uhrauksia.² *Hell's Kitchenin* kaltaisia ammattitaitorealityja onkin tulkittu nimenomaan raadolliseksi muuttuneen työelämän kuvauksina. Tällaista tulkintaa edusti myös IS:n verkkosivulle kirjoittanut nimimerkki *If you can't stand the heat, stay out of kitchen*:

Minusta tämä [*Hell's Kitchen* -ohjelma] on ihan hyvää vaihtelua vuosikautia jatkuneeseen naminami-linjaan. Työelämä on kovaa ja armotonta, eikä mikään työyhteisökonsepttien lanseeraama feikki yltyöpositiivisuus sitä muuksi muuta [...]³

Näin tulkittuna *Hell's Kitchen* -formaatti toimii osuvana kuvauksena sekä koventuneen työelämän vaatimuksista että maskuliinisuuden rakentamiseen liittyvistä kipukohdista (Nilsson 2012). Ankaruus, kurinalaisuus ja julma pudotuspeli kuuluvat sekä työ- että sukupuolidentiteettien ilmaisemisen kuvitteelliseen keinovalikoimaan. Yrittäminen, pärjääminen ja parhaansa tekeminen ei välttämättä riitä kilvan voittoon kummassakaan tapauksessa. Vihaisista valkoihoisista miehistä kirjoittava amerikkalaistutkija Michael Kimmel (2013) muistuttaa asetelman luokka- ja sukupolviperusteisuudesta. Yhdysvalloissa yksi merkittävä globalisaation häviöjärjelmä ovat olleet alemman keskiluokan miehet, joiden pojat ovat jääneet globaalien talouden aikakaudella kirjaimellisesti vaille perintöä. Kun Suomessa pohditaan poikien ja nuorten miesten syrjäytymistä, on siis syytä kysyä myös, mitä näiden poikien isille kuuluu.

Televisio-ohjelmat osuvat miehenä olemisen kipukohtiin ja tarjoavat samastumispintoja, vertaistukea ja toveruuden kokemuksia siinä missä ärsytyksen aihehtakin. Tämä *Lähikuvan* numero on omistettu

monin mahdollisin tavoin maskuliinisille miehille kameran edessä ja takana. Numeron kirjoittajat kohdistavat analyttisen katseensa menneisiin vuosikymmeniin ja valaisevat aiemmin tutkimattomia tapauksia taiteen-, sukupuolen-, kulttuurin- ja politiikantutkimuksen näkökulmista.

Numeron itseoikeutettu kansikuvahahmo, tv-toimittaja Hannu Karpo muistetaan pienen ihmisen puolelle asettuvana, kasvotonta byrokraatia vastaan taistelevana Don Quijotena. Kirjallisuudentutkija Maria Mäkelä tarttuu artikkelissaan Karpon ohjelmissa rakentuvaan kansan ääneen ja sijoittaa sen osaksi suomalaisen kaunokirjallisuuden kansankuvauksen perinnettä. Mäkelä erittelee yksityiskohtaisesti Karpon ohjelmien kerronnallisia hierarkioita kirjallisuudentutkimuksen käsitteillä ja raivaa samalla tietä tuleville, eri tutkimusperinteistä ponnistaville Karpo-analyysille. Karpon aikalaisena aloittanut, Suomeksi suunnattoman suosittu brittisarja *Näkemiin vaan muru!* heijastelee juuri niitä yhteiskunta- ja talouspolitiikassa 1980–1990-luvuilla tapahtuneita, alemman keskiluokan miehiä koskettaneita muutoksia, joita edellä mainittu miestutkija Michael Kimmel tuoreessa kirjassaan (2013) kuvaa. Sirpa Reinikainen seuraa sarjan miesjoukon vaiheita 1980-luvun thatcherismista 2000-luvun globalisaatioon. Kantavana maskuliinisuuden rakennusaineena vuosikymmenestä toiseen toimii ajatus miesten välisestä toveruudesta ja yhteishengen voimasta. Suhde ympäröivään maailmaan ja keikkatyöhön ulkomailla sen sijaan muuttuu vuosien varrella.

Olenainen osa television viimeaikaista lähihistoriaa ovat animaatiotisarjat. *Simpsonien* ja *South Parkin* äärellä on varttunut aikuiseksi sukupolvi, joka katselee maailmaa ja samalla erilaisia sukupuoli-identiteetteihin liitettyjä kiistoja ironisten silmälasien läpi. Toni Latvamäki käsittelee valtio-opin pro gradu -tutkielmaan perustuvassa katsauksessaan *South Park* -animaatiotisarjan tapaa käsitellä politiikkaa ja Yhdysvalloissa politisoituneita sukupuoli- ja seksuaali-identiteetikysymyksiä. Latvamäki osoittaa analyysissään, että *South Parkin* strategiana on osoittaa kaiken suhteellisuus ja vitsailla eri poliittisista suunnista ponnistaville, kiihkomielisille asenteille. Kokonaisuuden päättää Markku Nykäsen näkökulmakirjoitus politiikan kiemuroihin sijoittuvan *Vallan linnake* -sarjan perinteitä haastavista sukupuoliasetelmista.

Tampereella 20.12.2013

Laura Saarenmaa

Kirjallisuus

Higgins, Michael, Montgomery, Martin, Smith, Angela & Tolson, Andrew (2012) Belligent broadcasting and makeover television: Professional incivility in Ramsay's Kitchen Nightmares. *International Journal of Cultural Studies* 15:5, 501–518.

Kimmel, Michael (2013) *Angry White Men. American Masculinity at the End of an Era*. New York: Nation Books.

Nieminen, Jiri (2013) *Hegemonisesta maskuliinisuudesta miesten moneuteen. Kriittisen miestutkimuksen mahdollistuminen valtio-opillisessa ajattelussa*. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis.

Nilsson, Gabriella (2012) Ball Enough: Manliness and Legitimated Violence in Hell's Kitchen. *Gender, Work & Organization* 20:6, 647–663.

Pöyhtäri, Reeta, Haara, Paula, Raittila, Pentti (2013) *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press.